

Deze tekst bevat een toelichting op een thema dat aan bod komt in:

EHBI 2.0. Eerste Hulp Bij Instructie

Wat elke onderwijsprofessional moet weten over de fundamenteën van de basisvaardigheden

Wied Ruijsenaars en Cécile Ruijsenaars-Elshoff (2023).

Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina

© 2023 A.J.J.M. Ruijsenaars & C.Th.G. Ruijsenaars-Elshoff

EHBI 2.0: Uitwerking QR-12

QR-12 Literatuur & bronnen

QR-1 Automatiseren

QR-2 Typen Kennis

QR-3 Taakanalyse

QR-4 Diagnostisch gesprek

QR-5 Instructieprincipes

QR-6 Feedback

QR-7 Compenseren

QR-8 Verklaren van leerprestaties

QR-9 Drie vragenlijsten

QR-10 Definities

In dit overzicht vermelden we de belangrijkste literatuur en bronnen die geraadpleegd zijn bij het tot stand komen van *EHBI 2.0*. De lijst bevat per QR-code zowel Nederlandstalige als Engelstalige literatuur. Niet opgenomen zijn strikt methodologische artikelen. Een uitgebreidere literatuurlijst is te vinden in: Ruijsenaars en Ruijsenaars-Elshoff (2021).

Voor een aantal thema's (in het bijzonder m.b.t. rekenen, rekenproblemen) zijn ook video's beschikbaar:

<https://www.youtube.com/@rekenproblemenendyscalculi6356/videos>

Voor het automatiseren van basale rekenkennis is er een (gratis) app: CalcuMapp. CalcuMapp maakt gebruik van de instructieprincipes zoals beschreven in *EHBI 2.0*.

<https://www.calcumapp.com/>

Voor het automatiseren van basale letter-/leeskennis is er een (gratis) app die gebruik maakt van effectieve instructieprincipes. <https://www.letterprins.nl/landing>

QR-1 Automatiseren

Bandstra, P., Danhof, W., Faber, S., Minnaert, A., & Ruijsenaars, W. (2013). *Rapport Rekenproject Leerbaarheid van hoofdrekenen*. Rijksuniversiteit Groningen.

<https://stichtingwaar.nl/wp-content/uploads/2020/05/Rapport-Rekenproject-Leerbaarheid-van-hoofdrekenen.pdf>

Bosman, A. M. T. (2015). Zo leer je alle kinderen rekenen. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 54(10), 413-424.

http://www.annabosman.eu/documents/Bosman2015_000.pdf

Daland, E., & Dalvang, T. (2009). The compass model. A possible tool for dialogue, reasoning and understanding of situations in which the learners experience difficulties in their mathematical education. In: Linnanmäki, K., & Gustafsson, L. (Eds.), *Different learners. Different math?* (173-180) Åbo Akademi University Publication No 17/2009.

Danhof, W., Bandstra, P., Faber, S., Minnaert, A. E. M. G., & Ruijsenaars, A.J.J.M. (2012). Leerbaarheid van hoofdrekenen, rekenachterstanden en automatiseringstekorten. *Remedial*, 12(5-6), 10-13.

Dowker, Ann. (2005). Early Identification and Intervention for Students with Mathematics Difficulties. *Journal of learning disabilities*, 38, 324-32.

Dussel, D., Kirschner, P., Langerak, P., Ruijsenaars, W., Versfelt, J., & Zonnenberg, L. (2022). *Acht praktische handvatten op school en in de les voor beter rekenonderwijs. Hoe je door automatisering van basisbewerkingen bij het rekenen betere reken- en wiskunderesultaten realiseert*. Stichting LeerKRACHT. <https://doorloopjes.nl/2022/11/acht-praktische-handvatten-op-school-en-in-de-les-voor-beter-rekenonderwijs/>

Elshoff, C.Th.G. (2001). *Effectstudies en het optimaliseren van individuele behandeling. Literatuuronderzoek en oordelen van experts in de praktijk*. Leiden: Universiteit Leiden (thesis Orthopedagogiek/Leerproblemen).

Ericsson, A., & Pool, R. (2016). *Peak: Secrets from the new science of expertise*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.

Ericsson, K., & Prietula, M., & Cokely, E. (2007). The Making of an Expert. *Harvard business review*, July/August, 115-121.

Fritz, A., Ehlert, A., & Balzer, L. (2013). Development of mathematical concepts as basis for an elaborated mathematical understanding. *South African Journal of Childhood Education*, 3, 38-67.

Gaidoschik, M. (2012). First-graders' development of calculation strategies: how deriving facts helps automatize facts. *Journal für Mathematik-Didaktik*, 33(2), 287-315.

Gersten, R., Chard, D.J., Jayanthi, M., Baker, S.K., Morphy, P., & Flojo, J. (2005). Mathematics instruction for students with learning disabilities: A meta-analysis of instructional components. *Review of Educational Research*, 79, 1202-1242.

Ghesquière, P., & Ruijsenaars, W. (2019). Kinderen en jongeren met een leerstoornis. In: H. Grietens, J. Vanderfaellie, & B. Maes (Eds.), *Handboek Jeugdhulpverlening* (pp. 59-85). Leuven/Den Haag: Uitgeverij Acco.

Gladwell, M. (2008). *Outliers: The story of success*. Boston: Little, Brown & Co.

Gross, J. (2007). Supporting children with gaps in their mathematical understanding. *Educational and Child Psychology*, 24, 146-156.

- Rittle-Johnson, B., Schneider, M., & Star, J.R. (2015). Not a One-Way Street: Bidirectional Relations Between Procedural and Conceptual Knowledge of Mathematics. *Educational Psychology*, 27, 587-597.
- Rittle-Johnson, B., Siegler, R., & Alibali, M. (2001). Developing conceptual understanding and procedural skill in mathematics: An iterative process. *Journal of Educational Psychology*, 93, 346-362.
- Rose, L.T., & Fischer, K.W. (2009). Dynamic development. In: U. Müller, J.I.M. Carpendale, & L. Smith (Eds.), *The Cambridge companion to Piaget* (400-422). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. (2001/2019). *Leerproblemen en leerstoornissen. Remedial teaching en behandeling*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Vliet, P., Willemse, A. (2002). Het leren van rekenfeiten: baart oefening kunst? Een verkennend onderzoek naar het automatiseren van tafels van vermenigvuldiging. In: A.J.J.M. Ruijsenaars & P.Ghesquière (Eds.), *Dyslexie en dyscalculie: ernstige problemen in het leren lezen en rekenen. Recente ontwikkelingen in onderkenning en aanpak*, (99-112). Leuven: Acco.
- Ruijsenaars, W., Hofstetter, W., Danhof, W., & Minnaert, A. (2017). Automatisering van basale rekenkennis en het ontstaan van rekenproblemen: Drempels in het tot stand komen van feitenkennis en procedurele kennis. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56(3-4), 71-85.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Bron, G.W., Loykens, E.H.M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009a). Protocol voor gespecialiseerde dyslexiebehandeling. In: A. Desoete, C. Andries & P. Ghesquière (Red.), *Leerproblemen. Evidence-based voorspellen, onderkennen en aanpakken. Bijdragen uit onderzoek* (pp. 53-71). Leuven/Leidschendam: Acco.
- Ruijsenaars, A. J. J. M., Bron, G. W., Loykens, E. H. M., & Van Mameren-Schoehuizen, G. M. M. (2009b). Protocol voor gespecialiseerde dyslexiebehandeling. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, 3-18.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Ruijsenaars-Elshoff, C.Th.G., Smeets, M.H.G., Willemsen-Bouwman, M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009). *Geregeld! Methodiek voor de aanpak van de meest hardnekkige spellingproblemen. Achtergronden, opbouw en werkwijze*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Schmeier, M. (2017, 2021). *Effectief rekenonderwijs op de basisschool*. Huizen: Uitgeverij Pica/Pelckmans Pro.
- Schraven, J. (2022). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Taatgen, N.A. (2009). Kennisopslag, vergeten en geheugen. In: R. Klarus & R.J. Simons (Red.). *Wat is goed onderwijs? Bijdragen uit de psychologie* (pp. 33-46). Den Haag: Lemma.
- Van Hoogmoed, A., Hofstetter, W., Post, W., Ruijsenaars, W., & Minnaert, A. (2021). Als rekenen niet wil lukken: Het belang van automatiseren. *Jeugd in school en wereld*, 106(1), 32-35. <https://www.jsw.nl/rekenen-wiskunde/het-belang-van-automatiseren/>
- Van Rijn, H., & Nijboer, M. (2016). *Optimaal feiten leren met ICT*. <https://wij-leren.nl/ict-kennis-geheugen.php>.
- Woodward, J. (2006). Developing automaticity in multiplication facts: integrating strategy instruction with timed practice drills. *Learning Disability Quarterly*, 29(4), 269-289.

QR-2 Typen Kennis

- Dowker, A. (2014). Young children's use of derived facts strategies for addition and subtraction. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7, 924.
- Dussel, D., Kirschner, P. Langerak, P., Ruijsenaars, W., Versfelt, J., & Zonnenberg, L. (2022). *Acht praktische handvatten op school en in de les voor beter rekenonderwijs. Hoe je door automatisering van basisbewerkingen bij het rekenen betere reken- en wiskunderesultaten realiseert*. Stichting LeerKRACHT. <https://doorloopjes.nl/2022/11/acht-praktische-handvatten-op-school-en-in-de-les-voor-beter-rekenonderwijs/>

- Elshoff, C.Th.G. (2001). *Effectstudies en het optimaliseren van individuele behandeling. Literatuuronderzoek en oordelen van experts in de praktijk*. Leiden: Universiteit Leiden (thesis Orthopedagogiek/Leerproblemen).
- Garnett, K. (1992). Developing fluency with basic number facts: Intervention for students with learning disabilities. *Learning Disabilities Research and Practice*, 7, 210-216.
- Geary, D.C., Hoard, M.K., & Bailey, D.H. (2012). Fact Retrieval Deficits in Low Achieving Children and Children with Mathematical Learning Disability. *Journal of Learning Disabilities*, 45, 291-307.
- Huijsmans, M.D.E. (2021). *Explaining variation in mathematics achievement. Characteristics of children with and without mathematical learning difficulties*. Nijmegen: Radboud University. (Academisch proefschrift)
<https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/233123/233123.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Powell, S.R., Fuchs, L.S., Fuchs, D., Cirino, P.T., & Fletcher, J. M. (2009). Effects of fact retrieval tutoring on third-grade students with math difficulties with and without reading difficulties. *Learning Disabilities Research & Practice*, 24, 1-11.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2022). Van rekenprobleem tot dyscalculie: terug naar de basis. *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 5, 6-9.
- Ruijsenaars, Wied, & Ruijsenaars-Elshoff, Cécile, (2022). Rekenproblemen, dyscalculie en automatiseren van basiskennis. Kijken naar het rekenen-in-uitvoering. *Onderwijstijd*, 1 (3).
- Ruijsenaars, W., Hofstetter, W., Danhof, W., & Minnaert, A. (2017). Automatisering van basale rekenkennis en het ontstaan van rekenproblemen: Drempels in het tot stand komen van feitenkennis en procedurele kennis. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56, 71-85.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Ruijsenaars-Elshoff, C.Th.G., Smeets, M.H.G., Willemsen-Bouwman, M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009). *Geregeld! Methodiek voor de aanpak van de meest hardnekkige spellingproblemen. Achtergronden, opbouw en werkwijze*. Leuven/Voorburg: Acco. (pp. 73)
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ten Berge, T., & Van Hezewijk, R. (1999). Procedural and Declarative Knowledge. An Evolutionary Perspective. *Theory & Psychology*, 9(5), 605-624.

QR-3 Taakanalyse

- Bosman, A.M.T (2007). Zo leer je kinderen lezen en spellen. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 11, 451-465.
- Bosman, A.M.T., Cihangir, S., & Bootsma, M. (2022). Dalende 'Leesvaardigheid': een herinterpretatie.
<https://redhetonderwijs.com/wp-content/uploads/Bosman-et-al-2022.pdf>
- Eskes, M. (2019). *Technisch leren lezen en spellen*, HJK, 1(1), 10-14.
- Nederlands Mathematisch Instituut (2021). *Foutloos Rekenen. Opgavenboek*. Amstelveen: Studiorum.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Ruijsenaars-Elshoff, C.Th.G., Smeets, M.H.G., Willemsen-Bouwman, M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009). *Geregeld! Methodiek voor de aanpak van de meest hardnekkige spellingproblemen. Achtergronden, opbouw en werkwijze*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Schraven, J. (2022). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. Huizen: Uitgeverij Pica.

QR-4 Diagnostisch gesprek

- Kaskens, J. (2019). *Rekengesprekken voeren. Een praktische aanpak om de onderwijsbehoeften van leerlingen te achterhalen*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Kaskens, J. (2022). Children's mathematical development and learning needs in perspective of teachers' use of dynamic math interviews. Nijmegen: *Behavioural Science Institute* of the Radboud University Nijmegen. (Academisch proefschrift)
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina
- Ruijsenaars, Wied, & Ruijsenaars-Elshoff, Cécile (2022). Het diagnostisch gesprek over rekenproblemen. *Tijdschrift Intern Begeleiden*, 3.
- SLO <https://slo.nl/thema/meer/jonge-kind/lexicon/diagnostisch-gesprek/>
- Van Groenestijn, M., Borghouts, C., & Janssen, C. (2011). *Protocol Ernstige Reken-Wiskunde problemen en Dyscalculie. BAO SBO SO*. Assen: Van Gorcum.
- Wordpress.com <https://diagnostischetoetsvooraf trekken.wordpress.com/diagnostisch-gesprek-2/> Daar is ook te downloaden: *Handleiding en formulieren diagnostische gesprekken* voor verschillende opgavetypes.

QR-5 Instructieprincipes

- Bergsen, S., Meester, E., Kirschner, P., & Bosman, A. (2019). Constructivisme is een slechte didactische raadgever. ScienceGuide, 2019, 10. <https://www.scienceguide.nl/2019/10/constructivisme-is-een-slechte-didactische-raadgever/>
- Bosman, A.M.T. (2009). Expliciete spellinginstructie en de rol van de spellingchecker. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 2, 47-55.
- Bosman, A.M.T., Schraven J.L.M. (2008). Lezen en spellen. Zo leer je kinderen lezen en spellen. *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 1, 26-29.
- Elshoff, C.Th.G. (2001). *Effectstudies en het optimaliseren van individuele behandeling. Literatuuronderzoek en oordelen van experts in de praktijk*. Leiden: Universiteit Leiden (thesis Orthopedagogiek/Leerproblemen).
- Fuchs, L.S., Fuchs, D., Powell, S.R., Seethaler, P.M., Cirino, P.T., & Fletcher, J.M. (2008). Intensive intervention for students with mathematics disabilities: seven principles. *Learning Disability Quarterly*, 31(2), 79-92.
- Ghesquière, P., Ruijsenaars, A., Grietens, H., & Luyckx, E. (1996). Een orthodidactische aanpak van rekenproblemen bij rekenzwakke leerlingen in het regulier basisonderwijs. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 35, 243-259.
- Hoedjes, C.C.M. (2002). *Principes bij het aanleren van de teken-klankkoppeling in de behandeling van zeer hardnekkige dyslexie*. Leiden: Universiteit Leiden (thesis Orthopedagogiek).
- Hollingsworth, J. & Ybarra, S. (2020). *Expliciete Directe Instructie 2.0*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Kleijnen, R. (2023). *Preventieve Dyslexiezorg. Eerder, beter, kosteneffectiever*. <https://dyslexiecentraal.nl/doen/materialen/preventieve-dyslexiezorg>
- Loykens, E.H.M., Ruijsenaars, A.J.J.M., Bron, G.W., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2010). Behandeling van dyslexie en geprotocolleerd werken. In: L. Verhoeven, F. Wijnen, K.P. van den Bos, & R. Kleijnen (Eds.), *Zorg om Dyslexie*. (115-133). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Markusse, A., & Verbruggen, I. (2022). Berekend hulp bieden. Zonder basiskennis geen duurzaam bouwwerk. *Volgens Bartjens*, 41, 26-29.
- Milo, B.F., & Ruijsenaars, A.J.J.M. (2004). Instructie en leerlingkenmerken. In: R. Keijzer & W. Uittenbogaard (Red.), *Een wereld van verschillen. Differentiatie in het reken-wiskundeonderwijs*. (pp.33-46). Utrecht: Panama/FI/UU.

- Powell, S.R., Hughes, E.M., & Peltier, C. (2022). *Myths That Undermine Maths Teaching*. The Center for Independent Studies. AP38. <https://www.cis.org.au/wp-content/uploads/2022/08/AP38-Myths-That-Undermine-Maths-Teaching-1.pdf>
- Rosenshine, B. (2012). Principles of Instruction. Research Based Strategies That All Teachers Should Know. *American Educator*, 36, 1. <https://www.aft.org/sites/default/files/Rosenshine.pdf>
- Ruijsenaars, A.J.J.M. (2001/2019). *Leerproblemen en Leerstoornissen. Remedial teaching en behandeling. Hulpschema's voor opleiding en praktijk*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.
- Ruijsenaars, Wied, & Ruijsenaars-Elshoff (2022). Rekenonderwijs: Achtergronden & Effectiviteit. *Lexima Whitepaper*.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Claes, E., & De Caluwe, M. (1992). *Signalering en aanpak van leerlingen met lees- en spellingproblemen in de overgangsfase van basisonderwijs naar secundair onderwijs*. Eindrapport 89/13. Leuven: KU Leuven/Afdeling Orthopedagogiek.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Claes, E., & De Caluwe, M. (1992). Lees- en spellingproblemen in de overgangsfase van basisonderwijs naar secundair onderwijs. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 31, 354-370.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Bron, G.W., Loykens, E.H.M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009). Protocol voor gespecialiseerde dyslexiebehandeling. In: A. Desoete, C. Andries & P. Ghesquière (Red.), *Leerproblemen. Evidence-based voorspellen, onderkennen en aanpakken. Bijdragen uit onderzoek* (pp. 53-71). Leuven/Leidschendam: Acco.
- Ruijsenaars, A. J. J. M., Bron, G. W., Loykens, E. H. M., & Van Mameren-Schoehuizen, G. M. M. (2009). Protocol voor gespecialiseerde dyslexiebehandeling. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 48, 3-18.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Hoedjes, C.C.M., Vanneste, N., & Volckaert, A. (2003). Individuele behandeling van zeer hardnekkige leerstoornissen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 42, 23-36.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Ruijsenaars-Elshoff, C.Th.G., Smeets, M.H.G., Willemsen-Bouwman, M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2009). *Geregeld! Methodiek voor de aanpak van de meest hardnekkige spellingproblemen. Achtergronden, opbouw en werkwijze*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Ruijsenaars-Elshoff, C.Th.G., Smeets, M.H.G., Willemsen-Bouwman, M., & Van Mameren-Schoehuizen, G.M.M. (2010). *Geregeld! Methodiek voor de aanpak van de meest hardnekkige spellingproblemen. Behandelingsmateriaal, instructies en oefeningen*. Leuven/Voorburg: Acco.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Schmeier, M. (2017, 2021). *Effectief rekenonderwijs op de basisschool*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Schraven, J. (2022). *Zo leer je kinderen lezen en spellen. Handboek voor Groep 2 t/m 8*. Huizen: Uitgeverij Pica/Pelckmans Pro.
- Surma, T., Vanhoyweghen, K. et al (2019). Wijze lessen, 12 bouwstenen voor effectieve didactiek. <https://www.kirschnered.nl/wp-content/uploads/2022/03/Wijze-lessen.pdf>
- Van Luit, J.E.H. (2018). *Dit is dyscalculie. Achtergronden en aanpak*. Houten: Lannoo Campus.
- Van Rijthoven, R. (2023). *Compensating reading and spelling abilities in children with dyslexia*. Nijmegen: Radboud University. (Academisch proefschrift) <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/284819>
- Zijlstra, H., Schiffrers, K., & Joore, M. (2023). Effectief leesonderwijs in Groep 3. De rol van effectief leerkrachthandelen en schoolleiding. *BSM*, 5, 14-18.

QR-6 Feedback

- Boekaerts, M. & Simons, P.R. (1995). *Leren en instructie. Psychologie van de leerling en het leerproces*. Assen: Dekker & van de Vegt. (zie p. 212-215)
- Desoete, A. (2003). Leer je beter rekenen door te weten hoe je rekt? Zin en onzin van protocollaire metacognitieve assessment en interventie bij kinderen met dyscalculie. *Vlaams Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 22, 4-22.
- Desoete, A., & Roeyers, H. (2006). Current Issues in the Assessment and Training of Metacognition Related to Mathematical Problem Solving. In: A.V. Mittel (Ed.), *Focus on educational psychology* (pp.251-276). New York: Nova Science Publishers.
- Muijs, D. (2022). Motivation and learning: what comes first?
<https://educationruminations.com/2022/07/01/motivation-and-learning-what-comes-first/>
- Ruijsenaars, A.J.J.M. (2001/2019). *Leerproblemen en Leerstoornissen. Remedial teaching en behandeling. Hulpschema's voor opleiding en praktijk*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.
- Selvaraj A.M. (2020). Reframing the effectiveness of feedback in improving teaching and learning achievement. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, Vol. 9,, No. 4, pp. 1055-1062.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1274768.pdf>
- Standaert, R. & Troch, F. (1998). *Leren en onderwijzen. Inleiding tot de algemene didactiek*. Leuven/Amersfoort: Acco. (zie p. 178-186)
- Stevens, L. (2014). *Zin in leren*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant/Maklu.
- Van Luit, J.E.H. (2018). *Dit is dyscalculie. Achtergronden en aanpak*. Houten: Lannoo Campus.
- Verhaeghe, J.P. (1992). Liever lui dan dom: de invloed van de aard van de feedback over leerprestaties op de leermotivatie van kinderen. In: A.J.J.M. Ruijsenaars & J.H.M. Hamers (Red.). *Emotionele problemen. Praktijk, theorie en onderzoek*. Leuven/Amersfoort: Acco.
- Zijlstra, A.H. (2015). Early grade learning: The role of teacher-child interaction and tutor-assisted intervention. Amsterdam: University of Amsterdam. (Thesis, fully internal) https://pure.uva.nl/ws/files/2615928/166609_DEF_met_correctie_Proefschrift_Early_grade_learning_H_Zijlstra_compleet.pdf

QR-7 Compenseren

- Cheung, A., & Slavin, R.E. (2013). The effectiveness of educational technology applications for enhancing mathematics achievement in K-12 classrooms: A meta-analysis. *Educational Research Review* 9(3), (88–113).
- Close, S., Oldham, E., Shiel, G., Dooley, T., & O'leary, M. (2012). Effects of Calculators on Mathematics Achievement and Attitudes of Ninth-Grade Students. *The Journal of Educational Research*, 105(6), 377–390.
<https://www.jstor.org/stable/26586954>
- Ellington, A. J. (2003). A meta-analysis of the effects of calculators on students' achievement and attitude levels in precollege mathematics classes. *Journal for Research in Mathematics Education*, 34, 433–463.
- Hickendorff, M., Mostert, T.M.M., Van Dijk, C.J., Jansen, L.K.M., Van der Zee, L.L., & Fagginger Auer, M.F. (2017). *Rekenen op de basisschool. Review van de samenhang tussen beïnvloedbare factoren in het onderwijsleerproces en de rekenwiskundeprestaties van basisschoolleerlingen*. Leiden: Universiteit Leiden, Instituut Pedagogische Wetenschappen, afdeling Onderwijswetenschappen. <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Rekenen-op-de-basischool-review-405-17-920.pdf>
- Hillmayr,D., Ziernwald, L., Reinhold,F., Hofer, S.I., & Reiss, K.M. (2020). The potential of digital tools to enhance mathematics and science learning in secondary schools: A context-specific meta-analysis. *Computers & Education*, 153.

- National Council of Teachers of Mathematics. (2015). *Strategic use of technology in teaching and learning mathematics: A position National Council of Teachers of Mathematics*. Reston, VA: Author.
- Nelwan, M., Vissers, C., & Kroesbergen, E.H. (2018). Coaching positively influences the effects of working memory training on visual working memory as well as mathematical ability. *Neuropsychologia*, 113, 140-149.
- Roberts, G., Quach, J., Spencer-Smith, M., Anderson, P.J., Gathercole, S., Gold, L., Sia, K., Mensah, F., Rickards, F., Ainley, J., & MelissaWake, M., (2016). Academic Outcomes 2 Years After Working Memory Training for Children with Low Working Memory. A Randomized Clinical Trial. *JAMA Pediatrics*, March 7, 1-10.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.

QR-8 Verklaren van leerprestaties

- De Bruyn, E.E.J., & Ruijsenaars, A.J.J.M. (2015). *De Diagnostische Cyclus in de praktijk. Casuïstiek, achtergronden, beschouwingen en context*. Leuven: Acco.
- De Bruyn, E.E.J., Pameijer, N.K., Ruijsenaars, A.J.J.M. & Van Aarle, E.J.M. (1995). *Diagnostische besluitvorming. Handleiding bij het doorlopen van de diagnostische cyclus*. Leuven/Amersfoort: ACCO.
- Huijsmans, M.D.E. (2021). *Explaining variation in mathematics achievement. Characteristics of children with and without mathematical learning difficulties*. Nijmegen: Radboud University. (Academisch proefschrift)
<https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/233123/233123.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Huijsmans, M. D. E., Kleemans, T., Van der Ven, S. H. G., & Kroesbergen E. H. (2020). The relevance of subtyping children with mathematical learning disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 104, 1-13.
<https://10.1016/j.ridd.2020.103704>
- Nelwan, M., Vissers, C., & Kroesbergen, E.H. (2018). Coaching positively influences the effects of working memory training on visual working memory as well as mathematical ability. *Neuropsychologia*, 113, 140-149.
- Roberts, G., Quach, J., Spencer-Smith, M., Anderson, P.J., Gathercole, S., Gold, L., Sia, K., Mensah, F., Rickards, F., Ainley, J., & MelissaWake, M., (2016). Academic Outcomes 2 Years After Working Memory Training for Children with Low Working Memory. A Randomized Clinical Trial. *JAMA Pediatrics*, March 7, 1-10.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. (2001/2019). *Leerproblemen en Leerstoornissen. Remedial teaching en behandeling. Hulpschema's voor opleiding en praktijk*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina. Zie hierin vooral ook Deel 2: Procesonderzoek van rekenproblemen.
- Ruijsenaars, Wied & Ruijsenaars-Elshoff, Cécile (2022). Dringend nodig: discussie over psychologisch onderzoek. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 5, 10-11.
- Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Van Luit, J.E.H. (2018). *Dit is dyscalculie. Achtergronden en aanpak*. Houten: Lannoo Campus.

QR-9 Drie vragenlijsten

Dussel, D., Kirschner, P., Langerak, P., Ruijsenaars, W., Versfelt, J., & Zonnenberg, L. (2022). *Acht praktische handvatten op school en in de les voor beter rekenonderwijs. Hoe je door automatisering van basisbewerkingen bij het rekenen betere reken- en wiskunderesultaten realiseert*. Stichting LeerKRACHT.

<https://doorloopjes.nl/2022/11/acht-praktische-handvatten-op-school-en-in-de-les-voor-beter-rekenonderwijs/>

Rosenshine, B. (2012). Principles of Instruction. Research Based Strategies That All Teachers Should Know. *American Educator*, 36,1. <https://www.aft.org/sites/default/files/Rosenshine.pdf>

Van der Leij, A., Struiksmā, A.J.C., & Ruijsenaars, W. (2019). Duurzame aanpak leesproblemen: hoe doe je dat? *TIB, Tijdschrift Intern Begeleiders*, 9 (5), 17-19.

Van der Leij, A., Struiksmā, A.J.C., & Ruijsenaars, W. (2020). Naar een duurzame integrale aanpak leesproblemen. *Lexima Magazine, Jaargang 2020*, p. 13-16.

Van der Leij, A., Struiksmā, C., & Ruijsenaars, W., (2023). *Blauwdruk Duurzame Aanpak Leesproblemen en Laaggeletterdheid. Instrument voor schoolteams die hun beginsituatie willen bepalen als basis voor verbeteringsacties*. <https://dyslexiecentraal.nl/doen/materialen/blauwdruk-duurzame-aanpak-leesproblemen-en-laaggeletterdheid>

QR-10 Definities

Bosman, A.M.T., Cihangir, S., & Bootsma, M. (2022). *Dalende 'Leesvaardigheid': een herinterpretatie*.

<https://redhetonderwijs.com/wp-content/uploads/Bosman-et-al-2022.pdf>

Desoete, A., Ghesquière, P., De Smedt, B., Andries, C., Van den Broeck, W., & Ruijsenaars, W. (2010). Dyscalculie: Standpunt van onderzoekers in Vlaanderen en Nederland. *Tijdschrift van de Vlaamse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie*, 23, 4-8.

Ghesquière, P. (2014). Actualisering van het standpunt in verband met de praktijk van attestering voor kinderen met een leerstoornis in het gewoon onderwijs. In: P. Ghesquière, A. Desoete, & C. Andries (Red.). *Zorg dragen voor kinderen en jongeren met leerproblemen (12-19)*. Leuven/Den Haag: Acco.

Ruijsenaars, A.J.J.M. & Ruijsenaars-Elshoff, C. Th. G. (2021). *Berekend! Van rekenprobleem tot dyscalculie. Niet-geautomatiseerde basiskennis als centraal probleem*. Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.

Ruijsenaars, A.J.J.M., Van Luit, J.E.H., Van Lieshout, E.C.D.M., & Kroesbergen, E.H. (2021). *Handboek Dyscalculie en Rekenproblemen. Een dynamisch ontwikkelingsperspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.

SDN (De Jong, P.F., De Bree, E.H., Henneman, K., Kleijnen, R., Loykens, E.H.M., Rolak, M., Struiksmā, A.J.C., Verhoeven, L., & Wijnen, F.N.K.) (2016). *Dyslexie: diagnostiek en behandeling. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland*. Bilthoven: Stichting Dyslexie Nederland.